



ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1967 ч. ЯНВАРЬ 31 ВТОРНИК № 26 (6663). Өртээ 2 көп.



Бо чурукта—лаңгээр пехтин вальцелин Виктор Тегеньков. Оң ажаадап турары Таганрог металлургия заводу улус ажал-агыйына хооралар бүдүрер таламы-биле чуртта улуг бүдүрүлгелерин бирээси.

СӨГЛЭЭН СӨСКЕ ЭЭ БОЛУР

Совет кижилер төөгүлүг улуг байырлардары болгаш чурттуң амыдыралына онза чугула болушкундары чаа-чаа күш-ажылчы чедишкчилер-биле демделгээр чагай чаңылдыр. Ыңчагаш амгы үеде Совет эрге-чагырганың 50 чылынык юбилейинге уткуштур социалистик чарыш, бүгү чурттазы ыкшаа, Тываның бүгү чөрлеринде база улам калбарып турар. Ылаңгыя «Октябрь» социалистик Улуг революцияның 50 чылына белеткел дугайында СЭКП Төп Комитетинин доктаалы амылчы чоннары улам сорук кирип, чаа-чаа амыл-характерге кыйгырган. Бо төөгүлүг доктаалды совет кижилерү бодунуң практиктик амыл-чорудуганың байырлагга уткуштур программаны мылдыр хүлээп көрүп турар.

Ыңчаарга чер-черде партия, совет болгаш профсоюзил, амыл-агый органы улуг революцияның оюн байырлардарының эң дээр аргазы белээ, кичээгенин шийитирлетимизин сорулгалары шийитилээринче мөөңдери болуп деп, В. И. Ленинниң састерин сагынышаан, СЭКП-ниң XXIII съездинин айткан пландары боттандыры дээр демиселди улам калбартырчы, чаа-чаа бедиктерин чедип алырынче амылчы чоннарың кичээгенин улаңдырып турар.

Кызылдың болгаш районнарның улутпур бүдүрүлгелеринин болгаш амыл-агыйларынның коллективтери бедиктен хүлээлгелерин ап, ону боттандырап талазы-биле практиктик хемчеглерин амылдап кылып турар. Чинээ, Кызылдың бүдүрүлгелери он айларның планын октябрь 26-да күөсүдери, пландан ажыр 450 муң рубльдиң продукциязын бээрин шийиттирилди. Он ыкшаа туугу организациалары туугу-сөтөлгө амылдарынның планын октябрь 25-те күөсүдип, 14 муң 750 дөрбөлчүн метр чуртталга шөлү амыллагга киририн асап турар. Он аңгыда юбилейге чедир сүт комбинатын, тус бүрүндө 140 уруглар турар үш садларын, 50 кижилер амылдаар универмагты, аш-чөмчүн үш магазинин, 50 кижилер столовананы болгаш өскө-даа туугуларны амыллагга кирир.

Он улуг сорулгалары чедишкчилер күөсүдериң улуг күөсүдериң, организациалары амыл-агыйларын барындаалаш, социалистик чарыштың негелдерин угуулар СЭКП хоорому болгаш хоорукунном тизин коллективтерге Октябрьның 50 чылынык алаары дээр кезе негелде кадагаларга турсаңдыр Кызыл тукутары, өөмүлдери болгаш юбилей дипломун тургузулган болгаш тус-тус акаша шаңналарын доктааткан. Он аңгыда, социалистик чарышка эң кичи түндүктерин чедип алган бүдүрүлгелеринин болгаш организациаларың коллективтерин, мурнакчы кижилерин «Күш-ажылчы алдарың» дептеринге кири бижирин база шийиттирилди.

Улуг байырлагга уткуштур улус амыл-агыйының өскө адырларын амылдакчылар боттарының бүгү аргаларын болгаш курлаавыларын санап көргөш, база-ла бедиктен социалистик хүлээлгелерин ап турар. Чугула Таңды районнуң амылчы чоннары белин юбилейлик чылда 81 муң тонна тарааны бүдүрүрин, пландан ажыр күрүңгө 5 муң тонназы садырын, элтиң нити бүдүрүлгезин 2971 тонна, сүтү 8491 тонна чедирин, дүңү 236 тонназы бүдүрүрин талевалың болгаш ап продуктуларын күрүңгө садырын чыл планын Совет эрге-чагырганың 50 чылына чедир күөсеткен турарын хүлээлгеш. Шан ыңдыр патриоттук чижектерин Ан-Доуарактын «Тыва даг-дугу», Хэу-Асымын «Тыва кобальт» комбинаттарының туугуларынның болгаш Яврунун, Эринин, Бай-Тайгаңың малчынарының база амыл-агый, култура тургузушунуң бүгү адырларын амылдакчыларынның социалистик хүлээлгелеринин күрүңгү болуп. Ыңчаарга хүлээлгени алыры дээрге улус амыл-харектиң чүгө эгези дээр билдингир болгай. Мол чүве бола район, бүдүрүлгө болгаш амыл-агый бүрүзү алган социалистик хүлээлгени алдарың-биле күөсүдери болуп.

Ыңчалзамон чамдыкта хүлээлгени чедир күөсетпес, сөглээн сөзүңге ээ бооп шыдавың баар таварылган база бар. Чокта чаа Тыва АССР-ниң Дээди Советинин сессиязын Совет эрге-чагырганың 50 чылын төлөткит уткуур талазы-биле чарыштың күөсүлгезинин чөрүп турарың дугайында Кызыл хоорай Советинин күөсүмунуң болгаш Таңды райкүүсүмунуң илетилелдерин дыңнааш, Кызылдың туугу организациалары хүлээлгелерин дыка багай күөсүдип турарын улуг четпес деп санаан. Ылаңгыя эртен чылын чуртталга туугуның планын чүгө 84,8 хуу күөсеткени аңаа чичи боор-дур.

Тес-Хем, Зозин райкүүсүмуннары Советтеринин аразына социалистик чарышты калбартырчы, өң негелдерин күөсүдериңге организациалары амылчы кошмак чөрүдүп турарында он черлерде эки түкөл чедип алдырмай турар. Бо районнарда болгаш Барың-Хемчиге, Бай-Тайгаа, Өвүрде малдык продуктулук чоруу ам-даа кууду болгаш төөрү чүс баш майга онаштыр чаш делду дыка эвээшти ап турар. Эртен чылын Зозин район чүс хойга онаштыр чүгө 54 хураганын, төөрү чүс инектен 48-ле бызааны алган чорук черле шыдавыр аргажок факт-дыр. Бир заас ол районнуң-даа, амыл-агыйларның хүлээлгезин ап көөр болза, он саннар он каш катан хай турган болгай. Юбилейлик чылга ыңчаар ужурамып болуп бо дээрзиниң дугайың бо, черлерде партия, совет болгаш амыл-агый органы кичээгениң көрүп, он шыңгызы түңкелди кылар ужурул.

Октябрьның социалистик Улуг революцияның 50 чылына белеткел дугайында бодунуң доктаалың СЭКП ТП улуг юбилейлик чоңшулап олулары-биле аңаа холбашкан айтырылганы бүгү партия организациаларыңга болгаш амылчы чоннарың коллективтеринге чугаламып көөрүн болгаш СЭКП-ниң XXIII съездинин айткан пландарын күөсүдери дээр социалистик чарышты улам калбартырын сүмөлээ.

Партия организациалары чарышты баштавышаан, коллектив бүрүзү, амыл-ици бүрүзү алган хүлээлгезин ылап күөсүдип, сөглээн сөзүңге ээ болган турар дээр организациалары амылчы күөшүлдир, чарыштың дээшти чөрүп чедип алыр, өң дээди хөвири—коммунистик күш-ажыл дээр шимчээшинни улам калбартып ужурул. Оң-биле кады мурнакчыларның дуржулганы калбаа-биле негелдерди, оларнык эң кичи улугер-чижээңге амылчы чоннары кичижидер болгаш материалдык база моральдык иди берилишинни улам калбартыр, амыл-херек дээр кичи бүрүзүнүң чарыс-салгазын бедикер, социалистик саялга-чурумну бижыглаар чорук эрге-жок чугула. Бо хемчегер социалистик хүлээлгелерин күөсүдериңге иди-гил болуп дээрин утпас херек.

СЭКП-ниң XXIII съездинин шийитилерин, беш чылдың ийги чылыны планын чедишкчилер күөсүдериңге төлөткит үдүүн кириңерин, юбилейлик чылдың ээлчээңге сорукту күш-ажыл-биле Октябрьның алдарың 50 чылын уткуурун Тываның амылчы чоннары долу шийитилди дээринге чигиниң турбас.

БЕШ ЧЫЛДЫҢ БАЗЫМНАРЫ

Совет Эвилелиниң амылчы чоннары СЭКП-ниң XXIII съездинин шийитилерин боттандырышаан, чаа беш чылдың бирги чылы—1966 чылда улус амыл-агыйының бүгү адырларын чедишкчилер хөгжүлгө болгаш материалдык чагай амылдарды улам ыңай бедиктерин чедип алган. 1966 чылда ССРЭ-ниң улус амыл-агыйың хөгжүлгө күрүңгө планын күөсүлгезинин түңкелдеринин дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чынында Төп статистика аргаларың дыңдадында ол дугайың чугаалап турар.

Чурттуң экономикаының болгаш културамының хөгжүлгөсүн дараазында санаар көрүзүп турар: нити-тиел продуктуу (материалдык бүдүрүлгени бүгү адырларынның продукциязы) 1965 чылда удур 108 хуу, национал ордула — 107,5 хуу, чылдың төңтүзүндө бүгү кол бүдүрүлгө фондуну — 108, улутпур продукциязы — 108,6 хуу, өң иштиң «А» бедиктиң — 109, «Б» бедиктиң — 107 хуу, кады амыл-агыйың продукциязы — 110, капитал салымшыкнаар — 106 хуу, өң иштиң төлүктүкени — 104, транспорттуң бүгү хөвирилерин чүкк өргилдери — 105,4, үрүмтөп садар бараан саарылазы — 108,7, даштык сады саарылазы — 105, амылчыларның болгаш албан-хаакчыларын нити саны — 104, улутпур куш-ажылдың бүдүрүлгөү — 105, колхоздар болгаш совхоздарда — 112, туугада — 105, бүгү улус амыл-агыйында арыг ордула — 116, амылчы чоннарың боттут ордуларын чонун кижилер саныга онаштыр алырга — 106 хуу болган.

СЭКП-ниң Төп статистика аргаларың дыңдадында демделгээр турары болза, улутпур бүдүрүлгени болгаш кызылдың чугула хөвирилерин чыл планын нити-тиел-биле ажыр күөсеткенин. Улутпур продукциязы планда 6,7 хуу доктаалыңга удур 8,6 хуу кемей өскөн. Продукциязы пландан ажыр беш чарык миллиард рубль ажыр кылар бүдүрүп чүдүргөн.

Улутпур тус-тус адырларынның продукциязы 1965 чылдың-биле деңгээлге мыңчаар көвүдөн: электроэнергия болгаш тепловьергия — 9 хуу, одаар чүтү улутпур — 96,9 миллион тонна кадым амылдары, 76,6 миллион тонна прокатты, 35,8 миллион тонна минералдык чедишкчилелерин, 9366 муң тонна күтүр кыстаанын, 971 муң тонна пластиктиң массаларын болгаш синтетиктиң чуктарын, 458 муң тонна химия волокналарын, 15,2 миллион киловатт турбиналарын, 13,4 миллион киловатт турбиналарга генераторларын, 191 муң саным металл кестерер станоктарын, 38,2 муң саным дарган-пресс машиналарын, 252 муң тонна металлургия дерилгезин, 416 миллион рубльдиң химия дерилгезин, магистраль тепловьерияны — 1529 секцияларын, 600 саным магистраль электровьерияны бүдүрүп үндүргөн.

1966 чылда 675 муң саным автомобильдерин, 382 муң тракторларын, 1510 миллион рубльдиң кады амыл-агый машиналарын, 23,4 муң саным экскаваторларын база бүдүрүп үндүргөн, 258 муң кубометр түтүк майын (колхозтарын белеткени амыл кырбесе) сөөртүп алган, 3,5 миллион тонна сазынын, 80 миллион тонна цементин, 64 миллион кубометр чып элээр демир-бетону, 5701 миллион дөрбөлчүн метр хөвөл-сазын пестерин, 509 миллион дөрбөлчүн метр дук пестерин, 591 миллион дөрбөлчүн метр дук пестерин, 869 миллион дөрбөлчүн метр торук пестерин, 10,1 миллиард рубльдиң дарааныла кызылдарын бүдүрүп үндүргөн, 522 миллион эшек илгиртерин, 10,8 миллион тонна элти бүдүргөн, 6 миллион тонна балыкты болгаш далай продуктуларын туткан, мал саржаан, бышакты болгаш сүккө шимчегер, өскө-даа сүт продуктуларын (колхозтарын болгаш чоннары бажыга бүдүрүгени санааска) 40 миллион тонназын, 9,7 миллион тонна хөмг чигирин, 7,4 миллиард кады консервирлерин, 32,4 миллион саным шакартын, 5,8 миллион саным радиотриониметтерин болгаш радиоларын, 4,4 миллион саным телевизорларын, 2204 муң саным соода дүңкүларын, 3,9 миллион саным дүңкү чур машиналарын, ий миллиард рубльдиң мебелин бүдүрүп үндүргөн.

Улутпур куш-ажылдың бүдүрүлгөү 5 хуу өскөн, азы чыл планында көрүдүнгөндөй чыккан. Улутпур продукциязын бот-үнеин чигетилеринин планы база ажыр күөсеткенин. Продукциязы бот-үнеин чигетилеринин алган капиталга 1965 чылдың-биле деңгээлге, бүдүр чарык миллиард рубль хире болган. Ыңчалза-да чамдык министрлер бот-үнеин чигетилер талазы-биле онашталырын күөсетпеш.

Бүгү улус амыл-агыйында, арыг ордула 1965 чылдың-биле деңгээлге 16 хуу, өң иштиңде улутпурде 10 хуу көвүдөн. Балык амыл-агыйының, аш-чөм улутпуртунуң, эът болгаш сүт улутпуртунуң, ийиң, целлюлоза-сазын болгаш ийи амылдап кылар улутпуртуну министрлерлериниң улутпур бүдүрүлгелери арыг ордуларын планда доктаатканында эвээшти алган. Улутпур нити-тиел-биле бүдүрүлгө планын күөсетсе-даа, бүдүрүлгелерин 11 хуу-ду доктаатканын пландарын күөсетпеш болгаш бир миллиард амыл рубльдиң продукциязын чедир бербеш.

Эртен чыл иштинде эртен-шын-чигел институттары, конструктор аргалары болгаш улутпур бүдүрүлгелери чыл машиналарын, дерилгени, алпараттарын болгаш приборларын 1500 чаа аны-бүрү хөвирилерин чогадып, белеткеш. Оларын ыкша хөйүт калбаа-биле бүдүрүп үндүрүп кылар шийткелди алыры-биле шийткел берген. Чыл иштинде нити-тиел-биле экижиктен техника-экономика болгаш амылдап көрүлгүлөрдү продукциязын 800 хире чаа хөвирилерин бүдүрүлгө шийткел алган: моон-биле чергелештир эрижирин конструкцияларын болгаш моделдерин элээп

каш чүс тус-тус аттарды кымылгарын бүдүрүп үндүрүп соксаткан. Эртен чылда 2 миллион 800 муң хире чогадылгаларын болгаш рапи-орактар саналарын негелтерген болгаш чылда санаалга-биле алырга ийи миллиард рубль чедир капитал бер.

СЭКП-ниң Төп статистика аргаларың дыңдадында он ыңай чугаалап турары болза, кады амыл-агыйың нити продукциязы (1965 чылдың өркетери-биле деңгээлге) 61 миллиард рубль ажыр, азы 1965 чылдыңдан 10 хуу хире хөй болган. Тарааның нити чылдамы—170,8 миллион тонна (10 миллиард 427 миллион пүз) болган; иң дүжүтүг болган 1964 чылдың-биле деңгээлге, тарааның нити чылдамы 12 хуу көвүдөн. Тарамак тооруктук, чигер сөккө-агый болгаш өскө-даа културамының эки дүжүлү өскүргөн. Хөвөл-чигер 6 миллион тонна чиг хөвөлүн, маламыларга, казыгыңыңыңда хөйү берген. Ристин нити чылдамы 21 хуу көвүдөн. Кады амыл-агый продукциязын бүдүрүп көвүдөткөн чорук тарааның чиг хөвөлүн болгаш тарымал тоорукту салып алырын күрүңгө пландарын элээп ажыр күөсүдериң хандырган. 1966 чылда тараа салып алырын хөмчөлөп база бүгү чылдарыңды амыл болгаш — 74,9 миллион тонназы (4 миллиард 575 миллион пүз) чылдык алган.

1967 чылдың январь 1-де чигерин сан-мөдөтери-биле алырга, амыл-агыйларын бүгү категорияларын продукциязын маалым баш саны мынды болган: ийи-баш бады мал — 97,1 миллион баш, хой бадынар — 58 миллион баш, хой болгаш эшек — 141 миллион баш. Амыл-агыйларын бүгү категорияларында ийи-баш маалым баш саны 3,7 миллион, өң иштиңде сээр иектер — 1,1 миллион көвүдөн, хөйүт болгаш өшкүнүн баш саны 3,7 миллион көвүдөн, хаванарын баш саны 1,6 миллион көвүдөн.

Маалым баш санын өзүлдөп болгаш өң продуктуларын бедеңи мал амылдын продуктуларын бүдүрүп көвүдериң хандырган. Амыл-агыйларын бүгү категорияларында 10,8 миллион тонна элти (коң деңи-биле алырга), 76,1 тонна сүтү, 31,4 миллиард борбак чурган, 372 муң тонна дүтүк бүдүрүлгө деңгээлге, бүдүр чарык миллиард рубль хире болган. Ыңчалза-да чамдык министрлер бот-үнеин чигетилер талазы-биле онашталырын күөсетпеш.

Бүгү улус амыл-агыйында, арыг ордула 1965 чылдың-биле деңгээлге 16 хуу, өң иштиңде улутпурде 10 хуу көвүдөн. Балык амыл-агыйының, аш-чөм улутпуртунуң, эът болгаш сүт улутпуртунуң, ийиң, целлюлоза-сазын болгаш ийи амылдап кылар улутпуртуну министрлерлериниң улутпур бүдүрүлгелери арыг ордуларын планда доктаатканында эвээшти алган. Улутпур нити-тиел-биле бүдүрүлгө планын күөсетсе-даа, бүдүрүлгелерин 11 хуу-ду доктаатканын пландарын күөсетпеш болгаш бир миллиард амыл рубльдиң продукциязын чедир бербеш.

Эртен чыл иштинде эртен-шын-чигел институттары, конструктор аргалары болгаш улутпур бүдүрүлгелери чыл машиналарын, дерилгени, алпараттарын болгаш приборларын 1500 чаа аны-бүрү хөвирилерин чогадып, белеткеш. Оларын ыкша хөйүт калбаа-биле бүдүрүп үндүрүп кылар шийткелди алыры-биле шийткел берген. Чыл иштинде нити-тиел-биле экижиктен техника-экономика болгаш амылдап көрүлгүлөрдү продукциязын 800 хире чаа хөвирилерин бүдүрүлгө шийткел алган: моон-биле чергелештир эрижирин конструкцияларын болгаш моделдерин элээп

каш чүс тус-тус аттарды кымылгарын бүдүрүп үндүрүп соксаткан. Эртен чылда 2 миллион 800 муң хире чогадылгаларын болгаш рапи-орактар саналарын негелтерген болгаш чылда санаалга-биле алырга ийи миллиард рубль чедир капитал бер.

СЭКП-ниң Төп статистика аргаларың дыңдадында он ыңай чугаалап турары болза, кады амыл-агыйың нити продукциязы (1965 чылдың өркетери-биле деңгээлге) 61 миллиард рубль ажыр, азы 1965 чылдыңдан 10 хуу хире хөй болган. Тарааның нити чылдамы—170,8 миллион тонна (10 миллиард 427 миллион пүз) болган; иң дүжүтүг болган 1964 чылдың-биле деңгээлге, тарааның нити чылдамы 12 хуу көвүдөн. Тарамак тооруктук, чигер сөккө-агый болгаш өскө-даа културамының эки дүжүлү өскүргөн. Хөвөл-чигер 6 миллион тонна чиг хөвөлүн, маламыларга, казыгыңыңыңда хөйү берген. Ристин нити чылдамы 21 хуу көвүдөн. Кады амыл-агый продукциязын бүдүрүп көвүдөткөн чорук тарааның чиг хөвөлүн болгаш тарымал тоорукту салып алырын күрүңгө пландарын элээп ажыр күөсүдериң хандырган. 1966 чылда тараа салып алырын хөмчөлөп база бүгү чылдарыңды амыл болгаш — 74,9 миллион тонназы (4 миллиард 575 миллион пүз) чылдык алган.

1967 чылдың январь 1-де Совет Эвилелиниң чоңу 234 миллион амыл кижилерин ССРЭ-ниң Төп статистика аргаларың түңкелде дыңдадып турар. (СЭТА)



Николай Размета—Чадааның хөмүр даш разрезинин мурнакчы төлөкчү. Он тоңаның чүгүң сөөртү «КРАЗ»-ты ол алды чыл билдиргил башкарып турар. А. Алым-оолдун фотогу.

Эш Иосип Броз Тито Москвада келген

Югославияның Социалистик Федератив Республикаының Президентин, Югославияның Коммунистер эвилелиниң Даргазы Иосип Броз Тито СЭКП ТБ-ның чыдаанын саугар албан бөрүзүнүң азыс кыкса үеде ала-чорук кылып, кадым-биле калы Москвада келген. ЮСФР-ниң болгаш ССРЭ-ниң күрүңгө тукутары-биле шимжэн Киев вокзалыга эш И. Броз Титону болгаш он кадым СЭКП ТБ-ның Чингине секретары Л. И.

Брежнев кадым-биле, СЭКП ТБ-ның Политбюроунуң кежиүгү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТБ-ның Политбюроунуң кежиүгү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазын бирги орадакчысы К. Т. Маузов кадым-биле, СЭКП ТБ-ның секретары Ю. В. Андропов болгаш өскө-даа туктаан. (СЭТА)

У Тавның А. Н. Косыгинге телеграммасы

Баттышкан Нацпарл Организациазының Чингине секретары У Тав ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинге телеграмма жорудуп айны болгаш өскө-даа ахтаргалары смирштиришээр, өскө-моң делгемин шийткээр болгаш амылдап талазы-биле күрүңгө амыл-чорудуганын эрижиринин дугайында Березге Москвага эг салгаңы-биле холбаш-

тыр чүрөктин, анымында байырын мыда дамчып турар. Бо керээ космоп делгеминге таваржышымынның зымылы чүгө элээп кире-чегезин-биле эвээждир өскө харын база делеге кады амыл-агыйыңды бижыглаа болгаш бестиг, алаңдагымыз тайбынын төрөлгө-төвөрүнүң өңкөлдө, тарааның бүдүрүлгө телеграммала илгерилеп турар.

СОРУЛГАЗЫ ЧЕДИП АЛДЫНМААН ДЕРЗИИ ЧӨҢГЭЭ ССРЭ-ниң ДХМ-ге парлагга конференциясы

Кыдат хамаатыларын Кызыл шөлгө кылып турган култуганы болгаш дерин чөңгөлүг үлгүлөрдөрү-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Даштык херектер министрствозу январьның 28-те Москвада совет болгаш даштык корреспонденттерге парлагга конференцияны кылган. Оң сонда кыдаттар Маюлейнин чамыга чыксаалы алган. Маю ДХМ-ниң парлагга конференцияны парлагга чоңгөлүгү ужулган алган, ону бөлүк-биле алгы-кымызы номчаш турган. Кыдат болгаш, соонга турган совет кижилер Маюлейге киргезе чедир кызыл-агый-биле маал чөрүп турган. Кезек үе эрте бергенде, өскө кижилерин саядатпаа төлөдө, чөк бол-

ган: үш азы дөрт кижилер совет хамаатымызга-буазадей берген, ону өтүзгөн орадакчымыз, Оларын арынары өскөрдө, калчаардан кижилер чөк кылдыр хуура бергилден. Кызыл шөлгө турган совет кижилер боттарының тыңдымын болгаш чурумунуң көрүзүп, ол дерин чөңгөлүг үлгүлөрдө алыспаанар. Олар шийткелде амылдарының дуурамын-даа дилеийн боттары кол-хо-лудан чүтүтүчү алган, кыдат бөлүкү Маюлейден ирдем кызыл үндүрүшкөндөр Боттарымыз болгаш алган өңкөлдө чүдү-ла бугуларын билеи нааш кыдаттар автобустарга отурулалаш Кызыл шөлгө арты чөрүтүрүкүзүр гаварышканар. (Төңүзү 3-ху армында).

Найызы-даа дуржулгалыг

Дуржулгалыг механизатор мотор элпеп азы токар станогунга кезектер кылып амылдап турда, ажылап элти жамок, амыл чыгаар-ла бугу элтигиз ишкеш нестур. Оң амылдап турат эт-херексели-да урелбес, ажылышымары база эки болур. Ынчангаш Таңды районда республиканың дуржулга стациязының септелге мастерсиязының мотор эгинде амылдап турар хосчун механизаторлар Н. Шулупов биле Н. Петранов оларның кылган амылын септеттинген техниканы хүлээп алып комиссия эки деп демден-биле хүлээп ап турар. Оларның найызы-даа бо амылга 16 чыл ажыг амылдап келгенер, дуржулга байлак.

Н. Шулупов (солгай талакы чуркунта) биле Н. Петранов олар амылдап турда, бистиң фотокорреспондентис С. ФЕОСТИСОВ чурукка тырттырган.



Мээң күзелим

Алаш унууда эң чыдар ховуларны ажылаар үе келген. Алаш-Хем Тывада баш бир уул хеминерин бирээни. Шанда Найызы-Тайга сумуунун оң бир кезек арбанары Алаш унууга тарааны тарып өстүрүп, ховар дээн дужутту ап келген. Ында эгезин Алаштан алган суггарылганын бугулары бар. Оларның унарында наттыштыр 4180 гектар тараа, сизген шөлдер чыттылган.

Ынчаарга бар суггарылга бугулары чылдан чычче четче ажылаттынмай турары хараданчыг. «Барлык» совхозтун Хенделен салбырының тараагылары ол суггарылга бугуларынын унун алдыны, чартыкш, ылад амылга болза нандыг-даа наң чылдарда чагай дужутту өстүрүп алыры чылай чок.

Хенделен салбыр молдуунда мал ажыл-агыйлыг. Салбырынын шээр-даа, бода-даа малдары чылдың дээр эргилдизинде Алаш унууга турлап турар. Ында сизген шөлдерин суггарып тургаш амылга болза, чайын оң эки шынарлыг элбик мал чечин белекчеп ап болур. 1967 чылдың чазынында Алаш унууга суггат бугуларыны ажылап кирер хемчеглерине салбырың-даа, совхозтун удуртукчулары, тускай эртемчилери амылгааштан эгелеп кирген турары күзүңчиг.

М. ДЫЛАЙ.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ УЛУСЧУ КОНТРОЛЬ КОМИТЕДИНДЕ

ТУСКАЙ ХЕП-БИЛЕ ХАНДЫРАР

Малчынарның ажылдарында чогуур байдалдарны тургузар, оларны тускай хеп-биле хандырап айтырыгже республиканың ээзи хой колхозтарында болгаш совхозтарында шоолуз күчөткөй сардымалын турар. Бо талазы-биле чоруткан хыналдагы түнелсин Тыва АССР-ниң Удусчу контроль комитетинин хуралында чугаалашкан. Ылаңгыя Току, Тес-Хем, Эрзин, Каа-Хем, Бай-Тайга, Барыш-Хемчик райондарында ажыл-агыйлардында малчынарны тускай хеп-биле хандырап айтырыгже багай шинтирлеп турар.

Эзээн хой ажыл-агыйлар, ылаңгыя колхозтар тускай хептер сардым алдырында акша-хорөгизини четче ажылашкан. Току районун «Совет Тыва», «Май 1», Тес-Хемин «Чодура», Эрзинин «Ленин атыг колхозтар», Барыш-Хемчик районун «Большевик» колхозу 1966 чылда тускай хеп сазарына 820 рубль планнаа болза, оорган 568 рубльди чыгарыла. Ол ишкеш «Барыш» совхоз, Чоюн-Хемчик районда «Большевик», «Искра» колхозтар планнаа акша-хорөгизини четче ажылашкан. Току районун «Совет Тыва», «Май 1», Тес-Хемин «Чодура», Эрзинин «Ленин атыг колхозтар», Барыш-Хемчик районун тускай хеп-биле хандырап айтырыгже, «Каа-Хемин» «Ленинчи орус», «Бурганга» колхозтарында малчынарга резина болгаш кирээви сактырары бербиин турар, а «Барыш», «Шекпээр», «Сут-Хол», «Чыра-Бажы» совхозтар, Улуг-Хемде «Күн-ажылдыг хосту», Чоюн-Хемчикте СЭКП XXII съездин атыг колхозтар хойжуларыны кышкы хеп-биле хандырап.

Чамдык колхозтарда, совхозтарда тускай хептерин ажыл-агыйга эвес ажылдай боорунун фактылары бар. Чамдык тур ажылдар турар ажылчыларга, колхозчуларга хептер беринген, ол ажылдар доозула соода дедир эгилди албайн, чүге үндүр бижип каап турар, «Сельхозтехника» каттыжымшык.

нынга совхозтарын тускай хеп талазы-биле чыгылары өй-шаанды кырбейн, а колхозтардан херексел кооперацияга чыгып кирбейн айтырыгже.

Комитеттин хуралында бо айтырыгже чугаалашкан турда, анда хамаарышкан организацияларын удуртукчулары бот-боттарыне чууй нажырынга, Кызылдың даараныла комбинадында хөтөңгө хептер даараван турар дээр чылдагаанар туттулары ордалам турганар. А бо айтырыгже канчалар шинтирлеп айтырыгже азылга ажыл-ишн өзү-өзү чугаалашкан, үстүк орнанынын мурунуга айтырыг тургузар хемчегини амга чедир албайн келгенер. Республиканың чыдаа ажыл-агый министрество бо айтырыгже чогуур күчөткөй нажырынга, хамаарышкан организацияларын, ылаңгыя райондарыны колхоз ажыл-агый бугуларга эртемчилердин болгаш «Сельхозтехника» каттыжымшыкындан чогуур негелде салбайн турарын комитеттин хуралында демдегелен.

МАЛДЫН БАШ САНЫН

Мал ажылының байдалынын, оон баш санының өзүлдөп кандыг бооп турарынын дугайында чоруткан хыналдаларын райондарда узусчу контроль комитеттеринин хуралдарында чугаалашкан. Ол хыналдаларын иштин түнелсин республиканың Удусчу контроль комитетинин хуралында баа чугаалашкан. 1966 чылда республиканың колхозтары, совхозтары мал ажылының продуктуларын бугулар болгаш күнүне садар талазы-биле чогуур түнелдерин чедип ап, күнүне сут, дүк сазарынын планын ажыр күсөткенер.

Ынчаарга малдың баш санынын өзүлдөп кандыгы? Дык хой ажыл-агыйлар малды өстүрер, баш санын калтаалып алыр талазы-биле узусчу контроль комитеттеринин хуралдарында республиканың эртем чымын күрү-

ле суурнун бугу чурттакчылары ол шинтирине күсөдирине иделейкиг чорун көрсөткөн. Чүге өркен чыдаа дөрт чурттага бажыны, почта салбырының бажыны туттуган. Ол ишкеш школаны алгачкы. Суурда 100 орунчук тургалар сады ажылап кирген. Эртен чылдын октябрь 1-ге чедир малчынар бажынарнын, өглеринин септелген додуз-биле чоруттуган. Чаа өмнелге участвоу ажылдап эгелен.

Культура тургузушкунун талазы-биле көсүк чедикчилерин болгаш депутаттарын узусчу хуузу эвес. Советтин бугу депутаттары округтарында доктаамал барып, шинтирине күсөдирине согуучуларын күжүн шын организациян келген. Көдө совет депутат, «Большевик» колхозтун даргазы эш Шаалы согуучуларын доктаамал аалчыны. Сессиянын шинтирлерин согуучуларга ол ургучу таныштырып оон күсөдирине херек кырында ботандырап дээр организацияны ажылды чорудуп келген. Депутат Ховалыг Додулак хуузагыне кончуг ак сеткилдиг. Оон инициатива-вазы-биле чамдык согуучуларын бажынарнын септелген чоруттуган, согуучуларын ургучуларын ялди-сады, күнүне хандырылашкан тургузар дугайында дык хой айтырыгларын шинтирлеп. А депутат Ноа Өртен-Сал — согуучулар-биле быжыг харылашкан. Ол бодунун округда согуучу бугуларын амдырал байдалы-биле таныжып, бодунун ажыктыг сумезин берип келген. И. Өртен-Сал округда согуучуларын ортузунга ногаа тарып өстүрерин,

неге эят садар планы күсөттингиз, бугу чүзүн малдарын баш санын өстүрерини планы 93,6 хуу күсөттинген.

Малдың баш санын өстүреринин планы күсөттингизинин кол чыдаагаанарын бирээни малдың кызырап чорутууну узусчу бооп турарында, 1966 чылда республикада инектин 25 хуузу, хой, ошкунун 16 хуузу кызырап, анд 9454 баяла, 78096 хураган, анд чедир алдын-эри, Эрзин районун колхозтарында инектин 45 хуузу, хойнун 31 хуузу кызырап болгаш төрүр 100 башка оналдыр чүге 55 баяла, 69 хураган алган. Ол ишкеш, Тес-Хем, Току райондарын ажыл-агыйлардында, «Шекпээр», «Тээл», «Чыра-Бажы» совхозтарда өртен чымын муң-муң баш төрүр малдардан төл алдымгаан.

Мал ажылында индиг байдал турбуче, өртен чымын республиканың инектери болгаш хойларыны тарып боозадырынын планы чүге 69,9 хуу күсөттинген. Тарып боозадыла малдың укусазын өжкөдирини, кызырашканын узуткаарынын депшигелгиз аргазы турбуче, чамдык ажыл-агыйларын удуртукчуларынын талазындан оу херекел албайн турарынын урасуудан мындыр болган. Эрзин районун колхозтары өртен чымын тарып боозадырынын планы 30 хуу безин чедирбес, оон уламдындан бо чымын база хой малдан төл албагында чедери чугаагон. Талдыма «Коммунизмдин херекел» колхоз инектин чүге 20 хуузу, хойнун 50 хуузу тарып боозаткан. Бо ажыл «Тээл», «Сут-Хол» совхозтарда баа чугаалашкан, Чамдык черлерде бугуларды малдар чедикпейн турар.

Мал ажылында байдал мындыр турбуче чамдык тарып, совет болгаш колхоз ажыл-агый органиарынын талазындан тарып боозадылынын организацияларын өжкөдир, оу чорудар техниктерин белекээр болгаш шын шиян алыр, оларнын хара-

чык болгаш ыш тарып олуртуун чедикчилерин организациян. Бол-хоочулар ортузунга медицина теманында лекция, беведаны ургучу чорудуп келген. Ол херекелерин чөвүлденин ажылында иделейкиг киржип турар. Оон инициатива-биле херекелерин бугузу тургустунган. Амык депутаттын өртүнүн бугу согуучулары чыдаа чылдык журналдар болгаш созунаарын чыдаа алган. Эш Өртен-Сал беш чыл иштинде Эргин-Барлыктын өмнелге пунктуун өргөдөкчөп келген. Ол ишкеш депутаттар И. Севез, С. Очур, В. Шаалы оларнын боттарының округтарында иделейкиг ажылдап келгенин демдегелес арга чок.

Көдө Советте дөрт доктаамал комиссия ажылдап турар. Олар сессияларга айтырыгларын белекчеп, организацияны ажылды чорудуп турар. Чыдаагыр, көдө ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссия (даргазы В. Хомушук) малдын чайгы семиртилгезинин болгаш малга чөм суур белекчелинин база дужут ажаал алышымынын чоруп турарын хынал көргөн, бо талазы-биле айтырыгны сессияга белекчеп. Ол ишкеш комиссиянын белекчелин хой кызырашканын дугайында айтырыгны сессияга чугаалашкан. Доктаамал комиссияныг бажыгынын кызырада агрегаттарынын дериг-херекелдерин болгаш оон септелгезини шынарын хынал көргөн. Чамдык четпес талалар барын комиссия илереткен. Советтин сессиязында колхозтун зоотехниги эш Таскаарын илелкелди дындап чугаалашкан, бар

четпестерини үнүп келген чылдагаанын тодаракш, чогуур шинтирине хүлээп алган. Колхоз баштаар чери ол шинтирине күсөдир дээр чугаада хемчеглерин ап чоруткан. Кыргыда агрегаттары септеттинген. Сессиянын шинтирине бугулар кызырашканын чаа эвезоу тургустунган. Оон түнелгизе өркен чылды «Большевик» колхоз күнүне дүк сазарынын чыл планын чедикчилерин күсөткен.

Көдө Совет колхозчуларын, көдө интеллекцияныг культуруг амдыралын бедиринче өзза күчөткөй салып турар. Суурда культура албан черлеринин ажылында депутаттарын, активчилерин болгаш доктаамал комиссияларын киржигези узусчу. Ынчангаш чоңуну культуруг хандырылашкан улам экишкан белекчелинин көдө клавунда 70 ажыг кижиги уран чүзүлдү доктаамал киржикчилери. Эртен чылды чурттакчы чонга 64 концертти көрсүткен. Күзүтүн ажылдакчылары өбүзү концертни организациян чоруткан. Эртен чылдын оң бир айларынын дугузунда алды катал өг-бүзү концертти көрсүскөн. Көдө Совет депутатты, бугалар Х. Оттушка узуртка шин бөлүмү эки ажылдап турар. Бөлүмүнү киржикчилери В. Көк-оолдук «Хайран бот» деп шиянын тургускаш, республиканын колхоз, совхозтарында чедикчилерин ийнөөн. Ам бөлүмүнү киржикчилери ол-ла автортун «Самбажык» деп шиянын белекчеп турар.

Суурда культура албан черлеринин ажылдакчылары фермаларга агиткуудустарын, хана солунарын

үндүрине иделейкиг киржип турар. Клубка аям-бүрү темалыг 25 лекцияны, 24 кеземи организациян өртүргөн.

Көдө библиотеказын ажылы баа багай эвес тургустунган. Библиотека эргелекчи С. Хомушук активта, дууза-биле 9 кужуп чорутуп библиотеказын организациян. Эртен чылдын 13 номчулга конференциянын өртүргөн.

Херекелерин чөвүлденин даргазы (А. Кара-Сал) инициатива-биле Эрзин-Барлыкка культура болгаш амдырал университетин ачтыттыган. Суурнун херекелеринин олу хаара турган. Ногаа аймаан тарып өстүрер, амалын чечин белекчеп, өг-бүденин белекчеп, уугулар кижилдигези, хепти аныгы кылдыр даарал кедери дээр ишкеш оон-даа өске темаларга лекцияны университеттин дынакчыларына номчаан. «Совет херекел» деп хана солуу доктаамал үнүп турар. Солунуну арнынга ажыктыг сумелерин, акти кижилер дугайында материалдарын, чамдык албан черлеринин ажылын чырыдып бижип турар.

Эрзи-Барлык көдө Совет Октябрь социалистиг Улуг революциянын 50 чыл өмнөга төлөткөп узуржыр дээр социалистиг хуузагыне алган.

Советтин ажыл-чорудулазынын чамдык чугула талазын кысказы-биле айтырга мындыг.

Ш. МАНДАН,
Тыва АССР-ниң Дэди Советинин
Президиумунун организацияныг
улусчу инструктору.



Политиктиг эге школаларнын дынакчыларына дузаламчы

радып, болушкунарын оруун билип ап болур.

Аңгылар дээр кижилерини улус бөлүктөрүндө, олар бугуруненин чепек-серекелдерин кым ээлеп турарынын, нитилеге куш-ажылды организацияларынга ол бөлүктөрүнүн бөлөңүк талазы-биле, база нитинин бөлөңүк үлүүн алырынын хемчезинин болгаш аргазынын талазы-биле ылгалып. Кайы-бир аңгыны, кижилерин хамааржыр аңгыны тодардырынын кол демдө болза бугуруненин чепек-херекелди кымын болуп турары ол болур. Чижээ, капиталистиг нитилеге фабрикалардыг, заводдарыг капиталисттерин аңгы болгаш амылдап холу, мергендилерин эске чүзү-даа чок профетараттыг аңгыны бары билер биле. Ынчангаш буржуазия малчүкчү аңгы-дыр, а профетарат малчүкчү турган аңгы-дыр, оон ужурунда оларнын араанында өтпеш чок чөрдү-да болгаш соксаал чок демисел чөрдү турар.

Аңгылар болгаш аңгы демисели төөгүтө дурган бугулар болушкунду. Нитилеге бодунун хөгжүлденин өтө чаданын турда, аңгылар болгаш аңгы демисели турбаан. Ынды болгонда, бай-даа, ады-даа кижилер чок, шуну-ла кижилер дээр турган ол-дур. Ынчаарга аңгылар канчал тынтып келгенин, аңгы демисели чүтө төөгүтүн шимчелдикти кужу болу бергенин?

Бүш-ажылдын чепек келериг бөлүр турган баштайгы амдыралдыг нитилегинге кижилер амыд-

раарына херектиг чүдүлдери дем каттыштырылашы-биле тып ап болур турган, оон уламдындан кижилер төрөл бөлүктөр, общиналар аайы-биле чуртап чорган. Төрөл бөлүктөр каттышкып, аймактар болуп турган. Күш-ажылдын ынады бөлүнү чепектеринин үзүндө аңгылар тыптып келди дег экономикаг үндөйнер чок-да турган, аңгылар тыптырынын материалдыг байдалары-даа чок турган.

Баштайгы амдыралдын общинадыг тургузуу дегин оожум хөгжүп олтурган-даа болза, нитилеге буржуазия хөгжүп, күш-ажылдыг чепек-херекелди-даа чүтээр сайырап олтурган. Общиналарын иштинге ажил хуваалды тыптып, херекелди кижини нитилеге бугуруненин кол рольду ойнай берген. (Эр кижилер аңгылар, херекел кижилер алда бөлүк бугу-ле ажылдын шунтузун кыдырап алган). Биргээр чугааларга, баштайгы амдыралды общинадыг тургузуун херекелерин колдоду башкарган ынады чадаа тургустунган.

Нитилегинде күш-ажыл хуваалды тыптылганында баштайгы амдырал нитилегинге элзөн узус берилгелер болган. Эр узус бугурунени чөорту кол черин элел берген. Ынчангаш матриархаттыг орнута патриархат тургустунган.

Күш-ажылды элзөн ишчилегини чепектери болгаш аңгы-аңгынын чаа алылары тыптып келгенин өг-бүдө бугулар черин, хууза-да ажылды, малдыг апаган. Күш-

АҢГЫ ДЕМИСЕЛИ БОЛГАШ

ажыл чепектери өг-бүденин хуу өчүзү апарган. Община кижигүнери продуктуларын херекелденден ажыр бугурунени, өске общиналарын продуктуларынга солуп ап турар алгачкы, акша-да тыптып келген. Сөвүлдери күш-ажылды чепектерини солчуп, салдыжып турар алгачкы. Аймактар баштайгылар, старейшаналар, ламалар артыкшылыкты продуктуларын солчур чорукту башкарып, олар артыкшылыкты продуктуларын, а сөвүлдери күш-ажылдыг чепек болгаш ашканы кара-туралында боттарында алар алгачкы. Олар дээр деген байлыг, нитилеге тергилей берген. Оон түнелгизе көшүк херекел талазы-биле дег эвес чорук тыптып эгелей берген.

Хуу өчүтү тыптылганы-биле кижилер дегин бодунун төөгүтүнүн чыдаа чыдаагы берген. Бугуруле, күш-ажыл хуваалды, нитилегин тургузуу эскерилген. Нитилеге байлар болгаш амылдап кылдыр зары берген. Кижини кижиги малчүкчү чөорту иначалды тыптып, нитилеге малчүкчүлөр болгаш малчүкчүргенер кылдыр иначалды зары берген. Ол аңгыларын араанында элпеш чок чөрдү-дө туруп кез, оон кады-дошкун аңгы демисели тыптыр, ол демисел хой муң чылдар ургучулук турар. Аңгы угуучуларына киржип турар аңгыларын эргелекчилери удуурашкык. Малчүкчүргенерге даратканарга костаалганы чедип алырыны карачагы аргазы болза аңгы демисели болур.

II

Нитилегинде аңгыларга чарылганында бугуручү күштерин өзүлдө болгаш кижиги төрөлгенин буржуазиялашыкыны дык түрүлдө, өркен болгаш культура, чечен чогаал болгаш уран чүзүлгө сайырап чугула байдалар тыптылган. Бугу-ле малчүкчү нитилегинде аңгы демисели болза төөгүтүн кол шимчелдикти кужу болу берген.

Төгүдө антагонисти — өжөөнөшкөк аңгыларын нитилегинде үш хевирин: кул эдиледиг, феодалдыг болгаш капиталистиг хевирлерин бер дээрин билдирер болгай. Кул эдиледиг нитилегинде кул аңгылары — кул эдилекчилер болгаш кулдар болур. Ол нитилегинде экономикаг үндөйнери дээр бугуруненин чепек-херекелдерин болгаш оон ажилдакчылары — кулдар кул эдилекчилерини хуу өчүтү болуп турары ол болур. Кул эдилекчи кулду кара-туралында ажылап болур турган. Буа эдиледиг үдө хой санын аңгы демиселери болуп, дайынар база үнүлөп тургулаан.

III

Кулдарын чыгарып тулар төлөдө, күчүлдери чепек херек турган. Бир аңгы өске аңгыны тергилдирерин чепек — күрүнө тургустунуп келген. Ол дээр эрге-чарыга алпараттыг чепектенген отраттардыг, судтары болгаш кара-бажынардыг политикаг машина алгачкы. Ол күрүнө болза кул эдилекчилерин амылым эрге-ажынын

IV

камталып, оларнын негелде-херекелгизе бараан болуп турган.

Кул эдиледиг нитилеге баштайгы амдыралдын общинадыг тургузууга болгаш буржуазия бажы болган. Баштайгы хоорайлар мычан тыптып келген, ус-тывын өскөн, күш-ажылдыг чаа чепектери — андымын, илбир, кадыр тыптып келген. Техника-даа сайырап эгелен. Уган ажылы күш ажылында аңгылаштырган. Эртем, чечен чогаал болгаш уран чүзүлгө тургустунуп, нитилеге амдыралына улус ролду ойнай берген.

Ынчанмыже элзөн үр өртен соода, кул эдиледиг нитилеге тургузуунун байдалы баксырап, ашп эртемне чөрдүлөргө таварышкан. Оон түнелгизе аңгы демиселиг чидилген. Кулдарын сүртенип тура-халымшканынын, дашчы дээрбери аймактарын халдаашканынын узамындан кул эдиледиг нитилеге буурап дүшкөн. Ол тургузууну орнута ортан элзөн депшигелгиз — феодалдыг тургузуу тыптып келген.

Феодалдыг тургузууну кул эдиледиг тургузуудан мылаң чүд дээр феодалдыг үзүндө бугуруле халыкчаларын үндөйнери болза помещиктер чөри хуу өчүтү кылдыр, а ажылдакчы-тараачыны дозу эвес хуу өчүтү кылдыр эдилеп турганы ол болур. Феодалдыг тургузууну кол аңгылары болза тараачынар болгаш помещиктер турган. Помещиктерге болгаш феодалдыг күрүнө уду тараачынардыг тура халымшканын

КООПЕРАТОРЛАР МЫНЧААР АЖЫЛДАН

Бистия республиканын кереклекчилер инициативасын аякка калдырган чаралардын бири чыныгы планнинг оналгаларын куллендириге чамды чедикшилерин чедип алган. Эрткен чыныгы кереклекчилер инициативасын чыныгы чедип алган. Эрткен чыныгы кереклекчилер инициативасын чыныгы чедип алган. Эрткен чыныгы кереклекчилер инициативасын чыныгы чедип алган.

Бир-Кем, Улуу-Кем, Бай-Тайга, Чоюн-Хемчик, Эрпий райондары, Сесериг, Монгуш-Тайга, Балгазын сельпоялары, Найраал болот Чыраа-Бажы районоттар болган саарылга-кымын чыл планын хуусаа бетинде кулленди. Моон алгаш көөрге, Ты-ванья кооператорлар коллективте-ринин хей кезин алган худалателе-

Тыванын кооператорлары Совет эрге-чагырганын 50 чыл оюнга чедикшинин жуурамын сорулга-биле чурттагыч чонун бараан-биле ханды-рарын узам ажыдап, планын оналгаларын хуусаа бетинде күөс-дүр дөш социализмни худалателери-н алган ажылдап турар.

А Ж Ы Л Ы Н ШЫҢҒЫРАТКАН

Чоюн-Хемчик районунда «Искра» колхозта эки туралык ууусу дру-жанын (командир Байгу Ону-дун) хей инициатива чедеринге ко-рум-чурум урешкелери-биле дем-көөлдү багай эвес, турсукал. Шты-пал буттар ажылдап турар.

С. СИДОРНИН.

Тыванын кооператорлары Совет эрге-чагырганын 50 чыл оюнга чедикшинин жуурамын сорулга-биле чурттагыч чонун бараан-биле ханды-рарын узам ажыдап, планын оналгаларын хуусаа бетинде күөс-дүр дөш социализмни худалателери-н алган ажылдап турар.

А. РОМАНОВ, СӨТА-ның таймырларчаны.



СӨТА-ның таймырларчаны.

Теп телевидение «Кремлядин улаачымы» дээр ийн сериалдык телевидение шикин белеткен турар. 1918 чылда Б. И. Лениннин америк ажилчылары чатаалык дөш монандары болган березинде ажын эртин чораша, канчал чедерини ол шикте кергудун турар.

Шинде Транин Леднев-Мравин деп алаан, оон ролын артист Вячеслав Шалевич күөсудин турар.

ЧУРУНТА: шикен сина. Шапорина — артист Елена Добронравова, Леднев-Мравин — артист Вячеслав Шалевич.

СӨТА-ның фотомонтажы.

Акы-дунмалшыкларның бөлгүмү

Красноярскин кезде ажал-агый институтунун зоология факультетинин дертку куруунда бот-өөредилге-биле өөренип турар мен. Мээ-биле кады бистин Тарон чуртувустун дым-бурту булунгарынан келген 9 национал сөөк 23 оолдар, кыстар өөренип турар.

Бистин аравасты найраал бижыт. Ол чорук өөрелдигин бектик шынар болурунга дуалаан турар. Эрткен чылдын чайында ушкун курстун зоологияны зачеттары болган экзаменерин чедикшинин дооскаш.

Өөрүшкү, хулуурдук, өмн-тоглаа долган ол эскеруенин үезинде «Содатты мана» деп орус ыры тус черин содун редакцияларын ажалдычаларынын дуалы-биле 9 дыл кырынга оудулар, кийи бтуру-ду ол ыры тус дылга малай шындар кылдыр өөренип алган бис.

Бо айнын төчүтүндө ботук кышкы экзаменер сессиянын үезинде чаа «ЛЭП-500» деп ыры тус дылга оудулар, малай өөренип шиптир-дөө бис. Бистин факультеттин бот-өөредилгенин бөлүтүн бо акы-дунмалшык бөлүмүнүн ажалына Красноярскин өөрелдиге чедеринде бот-өөредилге-биле өөренип турар тыва студенттерин киришкен турары күөсчип-дир.

Ч. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: Хаймынашын чок оюн 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ЕНИСЕП»: «Натап динг» (1-ги, 2-ги сериалары) 12, 5, 20, 8 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зыбга умжарымын» 3, 8, 30, «Натаптынмас час» 4, 50, 6, 40 шактарда.

С. ШАНҒЫР-ОД, Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтун кол зоотехниги.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ЯНВАРЬ 31-ДЕ

«НАВЫРАЛ»: «Улуг-бурганчы» оолдары 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: